

III CURS DE CULTURA POPULAR. «EL REI JAUME I
EN L'IMAGINARI POPULAR I EN LA LITERATURA»

Del 23 al 25 d'octubre de 2008 va tenir lloc a Salou el III Curs de Cultura Popular «El rei Jaume I en l'imaginari popular i en la literatura», organitzat per l'Arxiu de Folklore i el Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Salou, el Club Nàutic Salou, el Consell Comarcal de l'Alt Camp, el Consell Comarcal de la Conca de Barberà, la Diputació de Tarragona, els Serveis Territorials a Tarragona del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, el Departament de la Vicepresidència de la Generalitat de Catalunya, el Patronat Municipal de Turisme de Salou, la Facultat de Lletres i l'Antena del Coneixement de Salou de la Universitat Rovira i Virgili, la Universitat d'Alacant i la Universitat de les Illes Balears. Aquest curs formava part d'una activitat d'intercanvi de professorat i d'alumnat universitari que es va iniciar l'any 2004 amb el I Curs de Cultura Popular realitzat a la Seu Universitària de Benissa (Alacant). Dos anys més tard, el 2006, la Universitat de les Illes Balears va organitzar el II Curs de Cultura Popular a Cala Millor. I en aquesta tercera convocatòria, la Universitat Rovira i Virgili va ser l'amfitriona.

En les diferents edicions d'aquests cursos s'han tractat temes relacionats amb la cultura popular. El seu objectiu ha estat reflexionar sobre les darreres aportacions de la investigació realitzada en aquest àmbit en les terres de parla catalana i, al mateix temps, fomentar el debat i l'intercanvi d'idees i de punts de vista. En aquesta tercera edició, els organitzadors del curs van plantejar com a tema d'estudi la figura històrica i llegendària del rei Jaume I en l'imaginari popular i en la literatura. El tema s'emmarcava, així, dins d'un seguit d'actes que han tingut lloc durant l'any 2008 per commemorar el 800 aniversari del naixement del Rei. Amb aquest curs es pretenia impulsar la difusió i la celebració d'aquest fet commemoratiu de gran importància dins la formació política, social i ideològica de la història de Catalunya i dels països de parla catalana dins l'àmbit específic de la cultura popular. L'escenari escollit, en aquest sentit, s'adeia perfectament per la seva importància històrica i llegendària. El rei Jaume I és un personatge molt popular en la cultura catalana i, per això, és un referent indiscutible en l'imaginari popular dels diversos territoris que conformen la nostra cultura. El Rei és un personatge que apareix com a protagonista en rondalles, llegendes i tradicions i, per tant, forma part de l'imaginari popular de la cultura catalana. A més, la seva figura ha es-

tat molt evocada i utilitzada pels escriptors i apareix amb freqüència en la nostra literatura.

El desenvolupament del curs va seguir el següent programa. El dia 23, al Centre Cívic de Salou (C/ Advocat Gallego, 2), Carme Oriol, Directora del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, com a representant d'aquest organisme i del comitè organitzador del curs, va inaugurar-lo oficialment, acompanyada, a la taula presidencial, per representants de diferents organismes col·laboradors, als quals va cedir la paraula. En primer lloc, va parlar el senyor Adam Manyé, director dels Serveis Territorials del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya a Tarragona. Tot seguit, el Dr. Josep M. Roig, Director del Centre d'Història Contemporània de Catalunya, va prendre la paraula. Finalment, el senyor Antonio Banyeres, alcalde de Salou, va cloure l'acte oficial i va donar per inaugurat el curs. També eren presents a la taula presidencial el senyor Francesc Gaya, regidor de Cultura i Ensenyament de l'Ajuntament de Salou, i el senyor Godofredo Domínguez, president del Club Nàutic Salou. A continuació, el Dr. Josep M. Pujol (Universitat Rovira i Virgili) va fer la ponència inaugural *Jaume I el Narrador: l'estil del rei*, en la qual va glossar els trets distintius essencials que confereixen al *Llibre del rei En Jaume* un caràcter artístic i únic. Les sessions matinals van continuar amb les ponències de Caterina Valriu (Universitat de les Illes Balears): *El rei En Jaume: un heroi de llegenda* i de Magí Sunyer (Universitat Rovira i Virgili): *El rei jove: «Mallorca cristiana», de Damas Calvet*, amb la qual cosa es va combinar perfectament l'estudi del personatge des del punt de vista de la cultura popular, primer, i de la literatura, després. Aquests dos temes van ser també tractats, precisament, per Emili Samper (Universitat Rovira i Virgili) a la primera ponència de les sessions de la tarda d'aquest dia *La petjada del rei En Jaume per terres tarragonines*. Carme Oriol (Universitat Rovira i Virgili) va centrar-se en el gènere rondallístic a la darrera ponència del dia *El rei En Jaume, un personatge de rondalla*. A continuació, va tenir lloc el primer dels actes divulgatius del curs que va comptar amb la participació d'un públic assistent més ampli. Així, es van presentar un total de quatre novetats bibliogràfiques (algunes d'elles molt recents) relacionades amb el rei Jaume I, en un acte moderat per Magí Sunyer. En primer lloc, Josep M. Pujol va presentar la recent edició, en versió al català modern realitzada per ell mateix, del *Llibre dels fets de Jaume el Conqueridor*, en un tom d'autèntic luxe (Moll, 2008). Tot seguit, Caterina Valriu i Tomàs Vibot van presentar la nova edició, en format de luxe, del seu llibre *El rei en Jaume I: un heroi històric, un heroi de llegenda: Cinc itineraris per Mallorca* (José J. de Olañeta/Departament de Cultura i Patrimoni del Consell de Mallorca, 2008). A continuació, Rafael Roca va parlar de *La Renaixença i la Ruta del Cister. L'aplec de catalans, mallorquins i valencians a Poblet, Santes Creus, Valls i Tarragona (1882)* (Cossetània Edicions, 2008), llibre publicat amb el suport de la Diputació de Tarragona, realitzat especialment per a aquest curs. Finalment, Marta Serrano va cloure la presentació de les novetats amb una intervenció al voltant de *Jaime I el Conquistador: imágenes medievales*

de un reinado (Institución «Fernando el Católico», 2008). Aquest acte va permetre realitzar un recorregut breu, però complet, per les darreres novetats editorials que tenen com a protagonista el rei Jaume I.

El segon dia del curs (24 d'octubre), Joan Borja (Universitat d'Alacant) va encetar les sessions matinals amb *El rei Jaume I: història i llegenda en l'imaginari col·lectiu valencià*. Tot seguit, Víctor Gómez Labrado (Casa Joan Fuster) va centrar la seva intervenció en les *Llegendes al voltant de la conquesta: fonts escrites i iconogràfiques*. A continuació, els assistents es van desplaçar fins al Club Nàutic de Salou, on tingué lloc la segona activitat de caràcter lúdic del curs, l'activitat nàutica, en la qual van poder veure, des del mar, la costa tarragonina, des de Salou al Cap Salou i fins a Cambrils i contemplar, així, els diferents indrets físics relacionats amb la partida de les tropes de Jaume I en direcció a Mallorca. A la tarda es van reprendre les darreres sessions del curs, amb les intervencions de Tomàs Vibot, que va parlar de *L'itinerari de la conquesta de Mallorca: de la història a la llegenda* i de Rafael Roca (Universitat de València), que va centrar la seva intervenció en la ciutat de València i els centenaris del rei En Jaume (1876 i 1908). Finalment, el comitè organitzador es va veure obligat, per causes de força major, a suspendre la darrera intervenció prevista, a càrrec de Mònica Sales (Universitat Rovira i Virgili) sobre *L'engendrament del rei En Jaume en la literatura del segle XIX*, ponència que apareixerà a la publicació de les actes del curs. La darrera activitat del dia, de caràcter marcadament lúdic, es va celebrar, també, al Club Nàutic Salou i va consistir en una contada de llegendes i rondalles centrades, de manera especial, en el rei Jaume I. Per a l'acte es va comptar amb la participació d'una representant del Principat, Montserrat Cebrian, d'una de les Illes, Caterina Valriu, i d'un del País Valencià, Joan Borja. Tots tres van mostrar les seves habilitats narratives i van delectar el públic assistent.

La darrera activitat, celebrada el dissabte 25 d'octubre, resumia el caràcter acadèmic i, al mateix temps, lúdic i divulgatiu, del curs, ja que va consistir en una ruta literària pels monestirs de l'anomenada «Ruta del Cister», coorganitzada amb els Serveis Territorials de la Generalitat de Catalunya a Tarragona, tot recordant la trobada de catalans, mallorquins i valencians celebrada l'any 1882 i explicada al llibre de Rafael Roca esmentat anteriorment, publicat amb motiu del curs i que va servir de guia per a aquesta jornada. Aquesta activitat va comptar amb una participació més àmplia d'assistents. Al matí es va realitzar la visita guiada al monestir de Santes Creus, que es va combinar amb la lectura de textos de les cròniques dels protagonistes de la visita celebrada l'any 1882, així com poemes relacionats amb les tombes dels reis situades a l'església d'aquest monestir. Després, tots els assistents van dinar plegats a Montblanc, on també es van llegir diferents fragments literaris. La ruta literària va finalitzar amb la visita al monestir de Poblet, realitzada a la tarda. El pare Lluç va rebre l'expedició a l'entrada del monestir i, després de la visita guiada, va acompanyar els assistents a l'Arxiu Tarradellas, on es van realitzar més lectures relacionades amb el monestir i que tenien com a protagonistes els monarques catalans, en general, i el rei Jaume I, en particular.

El III Curs de Cultura Popular «El rei Jaume I en l'imaginari popular i en la literatura» va comptar amb la participació d'un centenar d'assistents, entre els inscrits al curs i a la ruta literària del darrer dia. Entre ells, s'hi trobaven una trentena d'alumnes procedents de les universitats d'Alacant i de les Illes Balears, fet que mostra el caràcter obert i participatiu d'aquests cursos. Els assistents van valorar molt positivament els actes realitzats, així com els espais escollits i l'organització. La combinació de l'estudi de la figura del rei Jaume I, des del vessant literari i des del punt de vista de la cultura popular, i la seva combinació amb les activitats més lúdiques va ser un dels aspectes més valorats pels assistents. Així mateix, els diferents punts de vista oferts pels ponents van permetre donar una idea global del personatge i de la seva importància, en el 800 aniversari del seu naixement. Per facilitar la inscripció dels assistents al curs i potenciar-ne la difusió (abans, durant i després de la seva realització), el comitè organitzador va crear un bloc on es poden consultar totes les informacions relatives a l'activitat (programa complet, activitats lúdiques, difusió als mitjans, etc.): <<http://imaginariopopular.blogspot.com>>. De la mateixa manera, s'ha posat a l'abast dels assistents (i del públic en general) la crònica fotogràfica del curs (formada per 200 imatges): <<http://flickr.com/photos/imaginariopopular>> i dos vídeos que recullen dos fragments del curs (i que es poden visualitzar al mateix bloc). Les actes del curs, per altra banda, es publicaran properament al segell editorial Publicacions URV.

EMILI SAMPER PRUNERA
Universitat Rovira i Virgili